

## Braća Grimm

(Jacob 1785—1863, Wilhelm 1786—1859)

### PEPELJUGA

Oboljela žena nekoga bogatoga čovjeka, pa kad je osjetila da joj se približava smrt, pozvala svoju jedinicu kćer k postelji te joj rekla:

— Drago dijete, budi čedna i dobra, pa će ti uvijek dobro biti; ja ću s neba gledati na tebe i bit ću uza te. — To rekavši, zaklopila mati oči i umrla.

Djevojka svaki dan išla na majčin grob i plakala, bila čedna i dobra. Kad je došla zima, pokrije snijeg bijelom plahticom majčin grob, pa kad ju je u proljeće sunce opet skinulo, oženio se otac drugom ženom.

Druga je žena dovela u kuću dvije kćeri, naoko lijepe i bijele, ali ružne i crne u srcu. Dođe mučno vrijeme za pastorku.

— Zar će ova glupa guska sjediti s nama u sobi! Tko hoće krušac jesti, treba da ga i zasluži; van sa služavkom! — navale sestre, uzmu joj njezine lijepe haljine, obuku joj stari sivi haljetak i dadu drvene cipele.

— Gle ohole kneginje, kako se dotjerala! — rugale joj se one pa je u kuhinju otjerale.

U kuhinji je morala od jutra do mraka raditi teške poslove: rano u zoru ustajati, vodu nositi, vatru ložiti, kuhati i prati. Osim toga, polusestre joj zadavale svakojakih jada, izrugivale je, sipale bi grašak i leću u pepeo, a njoj valjalo sjediti i trijebiti. Kad bi uvečer klonula od rada, morala bi leći u pepeo kraj ognjišta, jer ne imaše postelje. Kako je zbog toga uvijek bila prašna i prljava, nazvaše je *Pepeljugo* m.

Jednoga se dana otac spremaše na sajam; zapita obje pastorku što da im donese.

— Lijepih haljina — odgovori jedna.

— Bisera i dragog kamenja — reče druga.

— A šta ćeš ti, Pepeljugo? — zapita otac.

— Otkinite, oče, prvu grančicu što vam dodirne šešir kad se budete vraćali; nju mi donesite.

Otac kupi objema pastorkama lijepe haljine, bisera i dragog kamenja, a kad je vraćajući se kući jahao kroz šumarak, okrzne ga ljeskova grančica i zbaci mu šešir. On otkine grančicu i ponese je sa sobom. Kad je stigao kući, dade pastorkama što su zaželjele, a Pepeljugi ljeskovu grančicu. Pepeljuga mu zahvali, otiđe na majčin grob i zasadi grančicu, a pritom je toliko plakala da ju je suzama zalila. Grančica je rasla i u lijepo se drvce razrasla.

Pepeljuga je svaki dan triput išla na grob, plakala i molila, i svaki bi put sjela bijela ptičica na drvce, pa kad bi imala kakvu želju, dobacila bi joj ptičica baš ono što je Pepeljuga upravo željela.

Jednoga dana kralj priredi svečanost i na nju biše pozvane sve najljepše djevojke kraljevstva: trebalo je da njegov sin sebi izabere zaručnicu. Kad su obje sestre čule da će i one ondje biti, veoma se obraduju, zovnu Pepeljugu i narede joj:

— Počešljaj nas, očisti nam cipele i pričvrsti kopče; mi ćemo u kraljevske dvore na svadbu.

Pepeljuga poslušala; gorko je plakala: ta i ona bi rado na ples, pa stoga zamoli maćehu da jeпусти.

— Čuješ li, Pepeljugo, kako ćeš na svadbu tako prašna i prljava? Nemaš ni haljine ni cipela, a htjela bi plesati!

No kako je Pepeljuga sveudilj molila, pristade maćeha i reče:

— Evo sam ti sasula u pepeo zdjelu leće, pa ako je za dva sata otrijebiš, možeš s nama zajedno.

Djevojka iziđe na stražnja vrata u vrt i vikne:

— Oj vi pitome golubice, vi grlice i sve ptičice pod nebom, dođite i pomozite mi trijebiti:

*Dobre u lončić,  
Loše u želučić!*

Nato kroz kuhinjski prozor doletješe dvije bijele golubice, pa grlice i napokon dolepršaše sve ptičice pod nebom te se skupiše oko pepela. Golubice klimahu glavicama i kljuckahu: kljuc, kljuc, kljuc, a nato i druge počnu: kljuc, kljuc, kljuc, te sva dobra zrnašca otrijebe u zdjelu. Nije prošao ni cio sat, a one već bile gotove, pa odletjele.

Djevojka odnese zdjelu maćehi; sva radosna mišljaše da će smjeti na svadbu. No maćeha se usprotivi:

— Ne, Pepeljugo; nemaš haljine i ne znaš plesati; samo će te ismijavati.

Kad je djevojka stala plakati, opet će maćeha:

— Ako mi otrijebiš iz pepela dvije pune zdjele leće za jedan sat, onda možeš ići. — A u sebi pomisli: »To neće moći nikako.«

Kad je maćeha sasula dvije zdjele leće u pepeo, iziđe djevojka na stražnja vrata u vrt i zovne:

— Oj vi pitome golubice, vi grlice i sve ptičice pod nebom, dođite i pomozite mi trijebiti:

*Dobre u lončić,  
Loše u želučić!*

Nato kroz kuhinjski prozor doletješe dvije bijele golubice, zatim grlice, i napokon dolepršaše sve ptičice pod nebom te se skupiše oko pepela. Golubice klimahu glavicama i kljuckahu: kljuc, kljuc, kljuc, a nato i druge počnu: kljuc, kljuc, kljuc, te sva dobra zrnašca otrijebe u zdjelu. Prije nego što je prošlo pol sata, bile one gotove, pa odletjele. Djevojka odnese zdjelu maćehi; mislila je sva radosna da će smjeti na svadbu. No maćeha se usprotivi:

— Ništa ti ne pomaže; nećeš s nama, jer nemaš haljine i ne znaš plesati; mi bismo se tebe morale stidjeti. — Okrene joj leđa i pohita sa svojim gizdavim kćerima na svadbu.

Kad nikoga više ne bijaše kod kuće, otiđe Pepeljuga na grob svoje majke pod ljeskovo drveće i vikne:

*Milo drvce, stresi grane:  
Zlato, srebro saspi na me!*

Nato joj ptica baci zlatnu i srebrnu odjeću te svilom i srebrom izvezene cipelice. Pepeljuga brže bolje obuče odjeću i pođe na svadbu. Njezine je polusestre i maćeha ne prepoznaše, već mišljahu da je neka kraljevska kći — tako bijaše lijepa, tako u zlato odjevena. Na Pepeljugu i ne pomišljahu, uvjereni da sjedi kod kuće sva prljava i trijebi leću iz pepela. Kraljević priđe k njoj, uzme je za ruku i stane plesati, i to samo s njome; nikako je ne puštaše iz ruke, a kad bi tkogod došao po nju, rekao bi:

— Ovo je moja plesačica.

Pepeljuga plesaše do večeri, a onda pođe kući. No kraljević htjede znati čija je ta lijepa djevojka, te joj reče:

— Hoću da te pratim.

No ona mu pobjegne i sakrije se u golubinjak. Kraljević je međutim čekao dok nije došao otac; njemu kaza da je u golubinjak ušla neka neznana djevojka. Stari pomisli da nije možda Pepeljuga, pa kad mu donesoše sjekiru i trnokop, razbi golubinjak, ali nikoga ne nađe. Uđoše u kuću, a kad tamo: Pepeljuga u svome prljavom haljetku leži sva u pepelu kraj mutne petruljače što gori u dimnjaku. Pepeljuga je naime brže skočila otraga iz golubinjaka i otrčala k ljeskovu drvcetu; tu je svukla i na grob stavila lijepu odjeću, koju je ptica opet odnijela, a onda je u svom sivom haljetku sjela kraj pepela.

Kad se drugi dan svečanost nastavila i roditelji već s djevojkama otišli, ode i Pepeljuga k ljeskovu drvcetu te progovori:

*Milo drvce, stresi grane:  
Zlato, srebro saspi na me!*

Ptica joj baci odjeću još gizdaviju od prijašnje, pa kad je u njoj banula na svadbu, sve se zadivi njezinoj ljepoti. Kraljević je čekao dokle god nije došla; uzeo je za ruku i plesao samo s njome. Kad bi drugi htjeli s njome plesati, rekao bi:

— Ovo je moja plesačica.

Podvečer se Pepeljuga spremi kući, a kraljević pođe za njom da vidi u koju će kuću. No ona mu pobježe iza kuće u vrt gdje su na lijepu veliku stablu visjele prekrasne kruške; Pepeljuga se okretno poput vjeverice popne među grane, te kraljević ne znade kamo je iščezla. Čekaše on dok dođe otac, pa mu reče:

— One je neznane djevojke nestalo; mislim da se popela na krušku.

Otac pomisli da nije možda Pepeljuga; zatraži sjekiru, posiječe krušku, ali ne bijaše nikoga. Kad oni u kuhinju, Pepeljuga sva u pepelu kao uvijek. Ona je naime s druge strane sišla s kruške, predala lijepu odjeću ptici na ljeskovu drvcetu i opet obukla svoj sivi haljetak.

Kad su i treći dan roditelji s polusestrama otišli, Pepeljuga opet pođe k svojoj majci na grob i reče drvcetu:

*Milo drvce, stresi grane:  
Zlato, srebro saspi na me!*

Sad joj ptica baci tako krasnu i sjajnu odjeću kakve još nije imala i cipelice od suhoga zlata. Kad je u toj odjeći došla na svečanost, gosti zanijemili od udivljenja. Kraljević je s njome plesao sasvim sam. Kad god bi je tko pozvao da s njome pleše, kraljević bi rekao:

— Ovo je moja plesačica.

Podvečer se Pepeljuga spremaše kući i kraljević je htjede pratiti; no ona mu i opet tako brzo pobježe te je nije mogao stići. Kraljević se zato posluži varkom; naredi da se stepenice namažu smolom, pa kad je Pepeljuga potrčala kući, lijeva joj se cipela priljepi i ostane. Kraljević je digne: bijaše malena i dražesna, sasvim od zlata.

Drugo jutro pođe s cipelicom k Pepeljuginu ocu pa mu reče:

— Nijedna druga ne može postati moja žena doli one kojoj pristaje ova zlatna cipelica.

Obje se sestre obradovaše jer su imale lijepe noge. Najstarija uzme cipelu i pođe u sobu da je obuče; pritom joj pomagala majka. Kako cipelica bijaše premalena, te joj nožni palac ne mogaše unutra, dade joj mati nož i reče:

— Odreži palac; budeš li kraljica, nećeš morati ići pješice.

Djevojka odreže palac, utisne nogu u cipelicu, stisne zube od boli i izađe pred kraljevića, a on je uzme kao zaručnicu na konja i odjaše.

Moradoše proći pokraj groba gdje su, na ljeskovu drvcetu, sjedile dvije golubice; one viknu u jedan glas:

*Gukni, gukni, o golube,  
Krv, gle, curi iz cipele:  
Cipela joj premalena,  
Zaručnice prave nema,  
Kod kuće još ona drijema.*

Kraljević pogleda na njezinu nogu i opazi kako je krv procurila; okrene s konjem natrag, dopremi krivu zaručnicu kući i reče da nije prava i da druga sestra obuče cipelu. Druga uđe u sobu i prsti joj na sreću uđu u cipelicu, samo joj peta bijaše prevelika. Nato joj mati dade nož i reče:

— Odsijeci komadić pete; budeš li kraljica, nećeš morati ići pješice.

Djevojka odsiječe komadić, utisne nogu u cipelu, stisne zube od boli i iziđe pred kraljevića, a on je uzme kao svoju zaručnicu na konja i odjaše.

Kad su prolazili pokraj ljeskova drvceta, na njemu su sjedile dvije golubice; one viknu u jedan glas:

*Gukni, gukni, o golube,  
Krv, gle, curi iz cipele:  
Cipela joj premalena,  
Zaručnice prave nema,  
Kod kuće još ona drijema.*

Kraljević pogleda na njezinu nogu i opazi kako je krv procurila i kako se po bijeloj čarapi razlijeva rumenilo; okrene s konjem natrag i otpremi krivu zaručnicu kući.



— Ni ova nije prava! — ljutito će kraljević. — Nemate li druge kćeri?  
— Ne — odgovori otac. — Još ima Pepeljuga, siročče od moje pokojne žene; ali ona ne može biti zaručnica.

Kad je kraljević zatražio da mu i nju pošalju, upadne maćeha zlobno:  
— Ne; sva je prljava, ne smije se pokazati.

No kraljević je svakako želio da je vidi, i Pepeljugu moradoše pozvati. Ona prvo umije ruke i lice, pođe kraljeviću i pokloni mu se. Kraljević joj dade zlatnu cipelicu, a ona sjedne na klupicu, izvuče nogu iz teške drvene cipele i stavi je u zlatnu: stajaše joj kao salivena. Kad je ustala i kraljević joj pogledao u lice, prepozna lijepu djevojku što je s njime plesala i viknu:

— Ovo je prava zaručnica!

Maćeha se i obje polusestre uplaše i poblijede od bijesa. A kraljević se vine s Pepeljugom na konja i odjaše. Kad su prolazili pokraj ljeskova stabalca, kliknu dvije bijele golubice u jedan glas:

*Gukni, gukni, o golube,  
Krv ne curi iz cipele:  
Cipele joj lijepo stoje,  
Zaručnica prava to je.*

Kliknuvši slete sa drveta i sjednu Pepeljugi na ramena, jedna s lijeve druga s desne strane, i tako ostanu.

Kad je trebalo slaviti svadbu, dođoše neiskrene polusestre da se do dvore i da s Pepeljugom sreću dijele. Kad su zaručnici pošli u crkvu, bila je najstarija sestra s desne, a najmlađa s lijeve strane, i golubice isključuju svakoj po jedno oko. A kad su izlazile iz crkve, bila je nastarija s lijeve, a najmlađa s desne strane; i golubice isključuju svakoj drugo oko. I tako za svoju zlobu i neiskrenost biše kažnjene sljepoćom za čitav život.

(Preveo Viktor Kralj)



I Grimmova *Pepeljuga* — ta priča sanjarska, optimistička priča vjere u vlastitu vrijednost, priča za sve potlačene koji žive od nade i sanjarenja, priča u kojoj se želje vide kao stvarnost — poput tolikih drugih priča pokazuje sasvim drukčiji pristup nego što je bio Perraultov: čudesno se uzima bez čuđenja, kao prirodan izraz, priča se ne presvlači i ne parfimira, pisac je sretan da se približi narodnim pripovjedačima, da postane i sam jedan od njih, da bude bolji među njima zbog širine poznavanja cjelokupnog narodnog stvaranja.

*Pepeljuga* je narodna priča ne samo u osnovnim potezima nego i u svakom detalju. Osnovni motiv zle maćeha i teškog života pastorka vrlo je čest; priča teče bez zastoja, bez zaustavljanja na opisima; u njoj je standardni kralj i kraljević koji se ženi; u njoj mrtva majka pomaže djetetu u nevolji, preko ptičica; tipično ponavljanje iz narodne priče ne izostaje ni u njoj (stihovi što ih Pepeljuga govori drvcu, pozivanje ptičica, pjesma golubica o pravoj zaručnici); priča ima sretan završetak; izrečene su grube kazne (maćehinim kćerima »nježne« golubice iskopaju oči); dobro i lijepo beskompromisno pobjeđuje. No pravu vrijednost duhu narodne priče treba tražiti u detaljima, u atmosferi prikazanog života, u

cjelokupnom ponašanju junaka. A to se otkriva svaki čas. Majka prije smrti upućuje kćeri jednostavne riječi: »Drago dijete, budi čedna i dobra, pa će ti uvijek dobro biti...« Osjećajnost vrlo jednostavnog tipa probija se u rečenici: »Kad je došla zima, pokrije snijeg *bijelom plahticom* majčin *grob*, pa kad ju je u proljeće sunce skinulo, oženio se otac.« Jednako tako i kad Pepeljuga, nakon preuzetnih zahtjeva pastoraka, moli: »Otkinite, oče, prvu grančicu što vam dodirne šešir... nju mi donesite« (želi da je se sjeti). Kad pisac veli za pastorku da su bile »naoko lijepe i *bijele*, ali ružne i *crne* u srcu«, onda razmišlja kao čovjek iz naroda kojemu je bjeloputnost dio kodeksa ljepote. Poslovi što ih Pepeljuga mora raditi opis su svakodnevnih seljačkih poslova: rano ustajati, vodu nositi, vatru ložiti, kuhati i prati. Odjeća se samo općenito opisuje kao zlatna i srebrna. Pepeljuga se sakrije u golubinjak ili se uspne na stablo, što ukusu narodnog pripovjedača ne smeta, kao što mu ne smeta ni opisivanje kako pastorku režu palac ili petu te krv curi: »Odsijeci komadić pete; budeš li kraljica, nećeš morati ići pješke.« Svi se ti i takvi detalji izvrsno uklapaju u pripovijedanje.

K svemu tome pridolazi stilska dotjeranost, sređeno, lijepo i pravilno ispričan tekst, zaokružen, bez čara improvizacije nadarenog pripovjedača, ali i bez vrludanja i jednoličnosti, popunjen u detaljima svime onim što jednom pripovjedaču možda nije palo na pamet kad je jednom pričao tu priču, ali je palo na pamet nekom drugom ili trećem, ili njemu samom kad ju je drugi put pričao. Odatle draž Grimmovih priča na kojima su radili i znanstvenik Jacob i stilist Wilhelm, obojica jednako zaljubljeni u folklor: one su vješte varijacije narodnih tema znalaca i ljubitelja pri čemu se autori služe bogatstvom narodnih elemenata vješto ih pronalazeći i uplećući a ne krijući pri tome vlastiti doživljaj i svoju ličnost. Dodajmo sud Hermanna L. Köstera: »I Braća Grimm mijenjala su (narodne priče), ali tu se radilo o ponovnom oblikovanju, kako je to već u prirodi svake predaje: svaka usta pripovijedaju drukčije. No oni nisu mijenjali *karakter* priče; njihov je posao bio da odaberu, sažmu i redigiraju. I tek kada su *oni* u *svom* obliku predali priče narodu, one su *ponovno* postale narodna svojina.«<sup>1</sup>



<sup>1</sup> Herman L. Köster, *Geschichte der deutschen Jugendliteratur*, München—Pullach, 1968 (ponovno tiskano IV. izd. iz 1927).